

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

Tytuł: Rola mediów i dziennikarzy w przekazywaniu informacji oraz kształtowaniu świadomości, wiedzy i postaw wobec zmiany klimatu

Autorka: Daria Teresa Zadrożniak

Dyscyplina: nauki o komunikacji społecznej i mediach

Głównym celem rozprawy jest identyfikacja medialnej ważności zmiany klimatu i sposobu jej ekspozycji, analiza pełnionych ról dziennikarskich w przekazywaniu informacji na temat tej kwestii oraz rozpoznanie funkcji mediów realizowanych podczas prezentowania tego zjawiska. W szczególności zwrócono uwagę na: sposób ramowania kwestii zmiany klimatu przez media tradycyjne i online, określenie jej medialnej ważności i rozpoznanie przypisanych do niej cech, identyfikację funkcji mediów i analizę ról pełnionych przez dziennikarzy podczas omawiania tego problemu oraz określenie poziomu świadomości, stanu wiedzy i postaw odbiorców wobec tego zjawiska.

Dokonując przeglądu literatury autorka korzystała z publikacji badaczy reprezentujących wiele dyscyplin naukowych, wpisujących się zarówno w nauki społeczne, jak i nauki przyrodnicze. Dzięki temu możliwym było omówienie najważniejszych teorii i koncepcji dotyczących funkcji mediów i ról dziennikarskich oraz zoperacjonalizowanie zjawiska zmiany klimatu i zaprezentowanie jego wielowymiarowego charakteru. Na tej podstawie sformułowano sześć pytań badawczych o charakterze eksploracyjnym.

Fundament teoretyczny dysertacji stanowi koncepcja ról dziennikarskich Claudii Mellado (2015), która stała się inspiracją do zaprojektowania dwuetapowego projektu badawczego. Koncepcja ta została zaadaptowana i dostosowana do poruszanej w dysertacji tematyki, a także uzupełniona o dodatkowe wskaźniki, uwzględniając w sposób szczegółowy edukacyjny potencjał kwestii zmiany klimatu. Do realizacji projektu wykorzystano dwie metody o charakterze ilościowym, tj. analizę zawartości mediów i badanie opinii publicznej.

Rozprawa łączy w sobie część teoretyczną i empiryczną, jest także podzielona na cztery rozdziały. Rozdział pierwszy został poświęcony roli mediów w rozpowszechnianiu informacji. Prezentując najważniejsze teorie i koncepcje autorka omawia proces tworzenia agendy mediów, uwzględniając znaczenie poszczególnych decyzji podejmowanych przez *gatekeeperów* (dziennikarzy, wydawców, redaktorów naczelnych) oraz odpowiedzialności, jaka się z tym wiąże. Następnie porusza kwestię ról pełnionych przez dziennikarzy i zestawia

ze sobą różne spojrzenia badaczy na to zagadnienie. Uwzględnia przy tym koncepcje opisowe oraz te oparte na kontinuum. Rozróżnia też dwie perspektywy – aktywną i pasywną. Ostatni z wątków w tej części pracy stanowią nowe spojrzenia na dziennikarstwo wraz z zaprezentowaniem poszczególnych typów dziennikarstwa, które mogą stanowić odpowiedź na współczesne wyzwania i potrzeby odbiorców.

Rozdział drugi prezentuje zjawisko zmiany klimatu, podkreślając jego wielowymiarowy charakter. Punkt wyjścia stanowi operacjonalizacja tego problemu, zaprezentowanie jego przyczyn i potencjalnych skutków, a także wskazanie, czym różni się on od poprzednich zmian w systemie klimatycznym Ziemi. Następnie autorka podejmuje próbę zaprezentowania interdyscyplinarnego charakteru zjawiska, szczególnie skupiając się na wątkach: energetycznym, politycznym, ekonomicznym i społecznym. Ta wielowymiarowa perspektywa wskazuje na trudności, z którymi musi się zmierzyć społeczeństwo, a także potwierdza, że relacjonowanie wydarzeń związanych ze zmianą klimatu stawia wiele nowych wyzwań przed światem mediów.

Rozdział trzeci rozprawy ma charakter empiryczny. Stanowi on efekt realizacji pierwszego etapu projektu badawczego – ilościowej analizy zawartości mediów. Próbę badawczą stanowiły materiały dziennikarskie poświęcone kwestii zmiany klimatu i ochrony środowiska. Materiały te ukazały się w okresie od 1 marca 2021 roku do 28 lutego 2022 roku w sześciu polskich organizacjach medialnych (TVP1, TVN, Polsat, Interia, Wirtualna Polska, Onet). Dzięki temu możliwe było uchwycenie zarówno planowanych wydarzeń (np. szczyty klimatyczne), jak i tych niezaplanowanych (np. katastrofy). Rozdział rozpoczyna się od części metodologicznej, w której autorka nie tylko przedstawia cel, pytania, narzędzie i próbę badawczą, ale też poszczególne decyzje podejmowane na każdym etapie realizacji badania. Następnie przechodzi do prezentacji wyników analizy, w której najpierw omawia skalę ekspozycji problemu zmiany klimatu i ochrony środowiska w przekazie medialnym oraz sposób jego prezentacji przez poszczególne organizacje medialne, a następnie poddaje analizie role pełnione przez dziennikarzy i dokonuje analizy porównawczej. Na koniec formułuje i prezentuje wnioski z badania.

Rozdział czwarty poświęcono drugiej części projektu, w którym uwaga została zwrócona na odbiorców przekazów medialnych – w szczególności poziomu ich kompetencji medialnych, świadomości i wiedzy na temat zmiany klimatu oraz postrzegania obecności tego zjawiska w mediach. W tym celu zostało przeprowadzone badanie opinii publicznej na reprezentatywnej próbie badawczej dla ogółu populacji Polski (N=800; 18+), uwzględniając różnice demograficzne. Dzięki temu możliwa jest generalizacja uzyskanych wyników.

Rozdział zawiera część metodologiczną, obejmującą cel, pytania, technikę, narzędzie i próbę badawczą. Następnie autorka prezentuje wyniki przeprowadzonego badania, omawiając (1) wzorce korzystania z mediów i zapatrywania na poziom kompetencji medialnych odbiorców; (2) poziom świadomości, wiedzy i deklarowane zachowania Polaków względem zmiany klimatu; (3) opinie badanych na temat podaży informacji dotyczących tego zjawiska w przestrzeni medialnej, które porównuje z wynikami pierwszego etapu projektu. W ostatniej części przedstawia wnioski.

Rozprawa wpisuje się w jeden z głównych nurtów badań nad dziennikarzami, tj. analizy funkcji mediów pełnionych względem społeczeństwa oraz analizy ról pełnionych przez dziennikarzy. Jednocześnie podejmuje temat zmiany klimatu, który jest aktualny i społecznie ważny, a zarazem wielowątkowy i interdyscyplinarny.